

Кафедра має бібліотеку, яка складається з численних монографій і фахових періодичних видань. Під час підготовки до практичних занять здобувачі вищої освіти використовують сучасний національний підручник «Травматологія та ортопедія» українською й англійською мовами. Кафедра дає можливість усім охочим отримати його електронну версію.

Триває оптимізація навчального процесу за рахунок висвітлення необхідного матеріалу на кафедральній сторінці та в репозитарії Полтавського державного медичного університету.

У 2022 році співробітники кафедри брали участь у навчально-науковій конференції з міжнародною участю «Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи та здобутки», опубліковано статтю «Упровадження інноваційних технологій у нову програму на кафедрі хірургії №3 в умовах пандемії COVID-19», в якій визначено провідні напрями роботи викладача зі здобувачами освіти [4].

В умовах пандемії COVID-19 і воєнного стану співробітники кафедри підготували й розмістили матеріали для дистанційної форми навчання кафедральній сторінці на сайті ПДМУ, online проводяться заняття зі здобувачами вищої освіти за розкладом. Усі співробітники набули досвіду використання програми ZOOM і цифрових інструментів Google (Classroom, Jamboard, Meet, Keep) для проведення лекцій і практичних занять [5]. Триває опанування й удосконалення володіння платформою Google Moodle.

Зазначимо, що в інтернеті наявні інформативні матеріали щодо організації навчання в ЗВО в умовах пандемії COVID-19 і воєнного стану, але, на жаль, вони мають теоретичний характер. Постає проблема оволодіння практичними навичками здобувачами освіти і контролю з боку викладача. Пропонуємо цю частину, таку необхідну, перенести на період практики в літній час.

Таким чином, підготовка випускника в медичному ЗВО – виклик сьогодення, який потребує від науково-педагогічного складу максимальної перебудови й активізації професійних якостей в умовах воєнного стану. Незважаючи на труднощі, кафедра хірургії №3 продовжує працювати і виконувати поставлені перед нею завдання.

Список використаної літератури

1. Панасенко С.І., Челішвілі А.Л., Малик С.В. Упровадження інноваційних технологій у навчальний процес на кафедрі хірургії № 3 в умовах пандемії COVID-19. Навчально-наукова конференція з міжнародною участю «Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи та здобутки». Полтава, 2022. С. 224-226.
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Невідкладна хірургія». Робоча навчальна програма. Полтава, 2020. 29 с.
3. Хірургія : підручник для студ. стомат. факультету / С.В. Малик та ін. : Вінниця: Нова Книга, 2020. 440 с.
4. Шейко В. Д. Панасенко С. І., Челішвілі А. Л. Хірургія надзвичайних ситуацій : навч. посіб. Полтава: Астроя, 2019. 217 с.
5. Drabovskiy V. S., Panasenko S. I., Kerbazyh N. R. The role of modern information technologies at the surgical profile departments training process. Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : зб. статей V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 листопада, 2020 р. Полтава, 2020. С. 136–139.
6. Kachra R., Ma I. Practical tips for faculty development workforce training under pressure in the time of COVID-19 pandemic. MedEdPublish. 2020. №9(1). p. 81. DOI: 10.15694/mep.2020.000081.1

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ ЯК ВИБІРКОВОГО КОМПОНЕНТА

Черняк В.В., Старченко І.І., Дев'яткін О.Є., Ройко Н.В., Филенко Б.М.

Полтавський державний медичний університет

Сучасні умови розвитку медичної освіти і медичної галузі зумовлені необхідністю інтеграції знань у міжнародній освітній простір. У наш час, як ніколи, невпинно зростає важливість ґрунтовних знань та їх практичного застосування в професійній діяльності. Під час вивчення судової медицини як вибіркового компонента Судова медицина. Медичне право України «М1. Судова медицина» здобувачі вищої медичної освіти вивчають складові судової медицини, алгоритми судово-медичних досліджень, засвоюють шляхи виконання експертних завдань.

Ключові слова: *судова медицина, вибіркового компонента, судово-медичне дослідження, експертні завдання, здобувачі вищої освіти.*

Modern conditions for the development of medical education and the medical field are determined by the need to integrate acquired knowledge into the international educational space. Nowadays, more than ever, the importance of thorough knowledge and its practical application in professional activity is constantly growing. During the study of forensic medicine, as a selective component of Forensic Medicine, Medical Law of Ukraine “M1. Forensic Medicine”, students of higher medical education study the components of forensic medicine, algorithms of forensic research, and also thoroughly understand the ways of solving expert tasks.

Keywords: *Forensic medicine, elective course, forensic medical examination, expert tasks, students.*

У сучасному суспільстві стрімкий розвиток інноваційних технологій, нові стандарти доказової медицини, запровадження в практичну діяльність закладів охорони здоров'я нових методів лікування й діагностики захворювань, новітніх інформаційних і сучасних технологій із використанням інтернет-ресурсів відкривають можливості праці в єдиному професійному світовому чи європейському просторі. Виклики сучасності, як ніколи, потребують інтеграції всіх складових медичної освіти не лише в освітній простір під час навчання, а і надалі – у професійну діяльність.

Розвиток медичної науки вимагає від здобувачів освіти й лікарів постійного навчання, участі в різних формах самостійного навчання і самовдосконалення, уміння синтезувати й аналізувати постійно зростаючий обсяг знань, а також уміння застосування їх у практиці.

Високоякісну підготовку медичних кадрів можна забезпечити лише застосовуючи нові стандарти навчання в

медичному виші. Широке впровадження новітніх методик навчання й викладання сприяє якості надання медичної допомоги населенню, а також реалізації соціальних пріоритетів держави, ділового спілкування й можливості краще орієнтуватись у питаннях страхової медицини та юриспруденції [2].

Викладання вибіркового компонента ОПП 222, 228 Модуля 1 «Судова медицина» й ОПП 221 Модуля 1 «Судова медицина (стоматологія)» забезпечує здобувачам вищої освіти 4 і 3 курсів засвоєння змістовних, сучасних знань медичного, біологічного і медико-криміналістичного спрямувань для вирішення питань, що виникають у практичній діяльності кожного майбутнього працівника медичної галузі. Ґрунтовні знання необхідні для вирішення цілої низки питань у органах судочинства і правосуддя під час розслідування справ проти здоров'я і життя людини.

Викладання вибіркового компонента для кожної ОПП в основі вивчення Модуля 1 «Судова медицина» передбачає надання знань про сучасні можливості судово-медичної експертизи, актуальність розуміння завдань лікаря судово-медичного експерта чи лікаря-експерта (тобто лікаря будь-якої спеціальності), забезпечує вміння діагностувати і констатувати факт біологічної смерті людини, описувати трупні явища, необхідні знання й засвоєння алгоритмів опису тілесних ушкоджень; визначення виду, характеру тілесного ушкодження, механізмів їх виникнення, а також виявлення основних критеріїв визначення ступеня тяжкості. При цьому відбувається напруження обов'язкових вимог і правил, яких необхідно дотримуватися при вилученні речових доказів біологічного походження і проведенні медико-криміналістичних методів [3;4].

Згідно з чинними вимогами викладання вибіркового компонента здобувачам вищої медичної освіти забезпечується завдяки низці методичних матеріалів.

На виконання робочої програми з вибіркового компонента Модуля 1 «Судова медицина» створено силабуси відповідно до освітніх професійних програм 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія» з урахуванням норм законодавства України «Про освіту», «Про вищу освіту», Статуту Полтавського державного медичного університету, Положення про організацію освітнього процесу, правил внутрішнього розпорядку, Положення про організацію проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті, Положення про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті.

Метою вивчення навчальної дисципліни Модуль 1. Судова медицина є: надання здобувачам вищої освіти комплексу сучасних знань медичного, біологічного і медико-криміналістичного характеру для вирішення питань, що виникають у практичній діяльності органів правосуддя й судочинства під час розслідування справ проти здоров'я і життя людини. Основні завдання вивчення дисципліни Модуль 1. Судова медицина такі: вивчення процесуально-організаційних питань проведення судово-медичної експертизи; вивчення трупних явищ як абсолютних ознак смерті та їх судово-медичне значення; вивчення опису тілесних ушкоджень, їхніх виду, характеру і механізму виникнення, у тому числі для визначення ступеня тяжкості травм;

вивчення методів дослідження речових доказів біологічного і медико-криміналістичного походження. Для виконання всіх вищезазначених вимог у вищих медичних закладах, крім традиційних форм навчання, широко впроваджуються інноваційні форми й методи роботи викладання задля здобуття майбутніми спеціалістами галузі медицини фундаментального і конкурентоздатного рівня освіти. Викладання вибіркового компонента М1. Судова медицина забезпечується завдяки використанню цілого арсеналу класичних методів, що сприяють кращому розумінню і зміцненню міждисциплінарних зв'язків, а також розширенню можливостей самостійного опрацювання матеріалу для підготовки до кожного практичного заняття. Викладачі предмета на практичних заняттях підкреслюють значення і специфіку судово-медичних досліджень, їхнє значення для розслідування справ проти здоров'я і життя людини, що сприяє практичному інтересу до предмета, а також стимулюванню студентського творчого, креативного, наукового потенціалу. Тому кілька років поспіль на кафедрі діє студентський науковий гурток, де здобувачі освіти на студентських конференціях отримують призові місця, що сприяє глибшому вивченню й розумінню експертних досліджень і популяризації предмета.

Особливістю викладання вибіркового компонента в наш час залишається постійне самовдосконалення викладача й оновлення інформації для здобувачів освіти. Поповнення методичної складової для студента особливо актуальне через запровадження змішаної форми навчання. Широке використання презентацій не лише лекційного матеріалу, а і під час практичних занять розширює можливості кращого засвоєння матеріалу. Використання фотоілюстративного матеріалу за темами, а також термінологічні пояснення надаються здобувачам освіти в презентаціях до занять. Крім того, за всіма темами практичних занять додаються приклади «Висновку експерта» або «Акти судово-медичного дослідження».

Для проведення практичних занять у онлайн-форматі співробітники кафедри використовували платформи Zoom, Googl classroom. Використання онлайн-платформ і електронних ресурсів на даний час у достатньому обсязі забезпечують необхідну інформативність для здобувачів, водночас мають свої переваги швидкої доступності та зручності опанування навчального матеріалу. Проведений аналіз результатів навчання довів, що успішність залишилася на тому ж рівні [1;5].

За традиційної форми навчання з метою кращого розуміння специфіки дисципліни викладачі кафедри постійно акцентують увагу на виконанні експертних завдань під час дослідження об'єктів судово-медичного дослідження з використанням вологих препаратів, макропрепаратів, муляжів, які зібрані в музеї кафедри й оновлюються. Використання навчально-методичної літератури, ілюстративного матеріалу, прикладів судово-медичної документації, алгоритмів опису ушкоджень формують у здобувачів вищої медичної освіти чітке розуміння прав і обов'язків лікаря судово-медичного експерта і лікаря-експерта, сприяють розвитку і практичного, і наукового інтересу до предмета, а далі – до спеціальності медичної галузі. Також на кафедрі запроваджено анкетування студентів, результати яких доповідаються на кафедральних засіданнях. Результати анкетування за останні три роки свідчать про підвищений інтерес до предмета, що підтверджується й кількістю охочих відвідувати студентський науковий гурток. Таким чином, усі складові, які використовуються для вдосконалення викладання, і проведений аналіз результатів роботи підкреслюють пріоритетність і свідчать про популярність вибіркового компонента.

Список використаної літератури

1. Черняк В.В. Провідні напрями викладання судової медицини як дисципліни за вибором для здобувачів вищої медичної освіти / В. В. Черняк, О. Є. Дев'яткін, Г. М. Мустафіна, Н. І. Малик, Р. М. Грінько // Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2022 р. – Полтава, 2022. – С. 311-312.
2. Черняк В.В. Актуальні проблеми й основні аспекти викладання судової медицини студентам вищих медичних закладів / Черняк В.В., Дев'яткін О.Є., Нікіфоров А.Г., Мустафіна Г.М // Актуальні проблеми контролю сучасної вищої освіти медичної освіти в Україні: матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю, 21 березня 2019 року. – Полтава, 2019. – С.238-239.
3. Черняк В.В. Формування експертного компоненту лікарського мислення під час вивчення судової медицини / Черняк В.В. // Основні напрями удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю. – Полтава, 2015. – С.260-262.
4. Черняк В.В. Актуальні питання контролю знань студентів із судової медицини / Черняк В.В., Дев'яткін О.Є., Нікіфоров А.Г., Мустафіна Г.М // Актуальні питання контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Полтава, 2018. – С.242-243.
5. Филенко Б. М. Аналіз змісту, засобів та методів дистанційного навчання на кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом / Б. М. Филенко, Н. В. Ройко, І. І. Старченко, О. К. Прилуцький, Т. В. Новосельцева // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : зб. статей V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 листопада, 2020 р. – Полтава, 2020. – С. 390–395.

ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Чорна І.О., Лігоненко О.В., Ярошенко Р.А., Зубаха А.Б., Стороженко О.В.

Полтавський державний медичний університет

Із початком воєнного стану в Україні перед викладачами і здобувачами постало питання оптимальної й безпечної організації освітнього процесу в синхронному й асинхронному режимах. Заняття зі студентами-іноземцями на кафедрі загальної хірургії відбуваються одночасно на двох платформах, Zoom і Google Classroom, що дає більше можливостей для спілкування зі студентами, надання інформаційного матеріалу з тем дисципліни й об'єктивного оцінювання рівень знань здобувачів освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, загальна хірургія.

With the beginning of wartime in Ukraine, teachers and students faced the question of optimal and safe organization of the educational process, in synchronous and asynchronous modes. Classes with foreign students at the Department of General Surgery simultaneously on two platforms, such as Zoom, Google Classroom, gives more opportunities to communicate with students, provide information material on topics in the discipline and will allow more objective assessment of the level of knowledge of students.

Keywords: distance learning, general surgery.

Вступ. Наступного дня після початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого Міністерство освіти і науки України (МОН) рекомендувало зупинити освітній процес у закладах освіти всіх рівнів і відправити здобувачів освіти й освітян на двотижневі канікули. За цей час частина території України опинилася під тимчасовою окупацією, низка міст і сіл (Маріуполь, Чернігів, Суми, Харків та інші) стали ареною активних бойових дій. Понад 10 мільйонів людей були вимушені покинути свої домівки: 6,5 мільйона в межах України, 3,9 мільйона виїхали за кордон. Із 14 березня освітній процес у областях, де безпекова ситуація це дозволила, почав відновлюватися [1]. Відновився він і в Полтавському державному медичному університеті.

Війна Росії проти України примусила всіх зіштовхнутися з низкою викликів: вижити, продовжувати надавати якісні освітні послуги, зберегти науковий потенціал і, підлаштувавшись під нові умови, не втратити надії на подальший розвиток. Особливо гостро ці питання постали перед закладами вищої освіти. Головними викликами й завданнями на рік для кожного університету стали їх збереження й підтримка рівня якості освіти.

Перед викладачами і здобувачами постало питання оптимальної й безпечної організації освітнього процесу в синхронному й асинхронному режимах, із використанням групових, колективних чи індивідуальних форм роботи; заняття й контроль виконання завдань мали стати гнучкими й регулюватися залежно від поточної ситуації. Учасники освітнього процесу обмежені в ресурсах, тому контент дисципліни має бути наповненим якісним і сучасним матеріалом [2].

Мета роботи — проаналізувати особливості дистанційного навчання зі студентами-іноземцями на кафедрі загальної хірургії під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану.

Основна частина. Умови воєнного стану в Україні дестабілізують усі галузі життя, освітній процес зокрема. У цей нелегкий час здобувачам освіти складно адаптуватися до такого способу опанування майбутньої медичної професії, здобувати знання, особливо практичні навички, на високому рівні [3].

Незважаючи на війну, у Полтавському державному медичному університеті позитивно налаштовані щодо підтримки якісного навчання всіх студентів поза залежністю від місця їх перебування. Студентів залишилося близько 80–85%. Якщо вони перебувають за кордоном, ми навчаємося в дистанційному режимі. Дистанційне навчання — це цілеспрямований процес взаємодії викладача і студента, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, які дають змогу проводити навчання на відстані, що актуально в умовах воєнного стану.

На кафедрі загальної хірургії навчаються студенти-іноземці з англомовною формою навчання, їх близько 40%. Більшість із них із початком воєнних дій повернулися у свої країни. Тому з ними проводиться навчання переважно в онлайн-форматі з використанням платформи Zoom, Google meet, Googl Classroom, які мають зручний інтер-